

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Nationaliteitsontneming is geen straf

Reference:

Vandennieuwenhuysen Ellen.- Nationaliteitsontneming is geen straf
De juristenkrant : een actuele kijk op het recht- ISSN 1374-3538 - 431(2020), p. 2-2
To cite this reference: <https://hdl.handle.net/10067/1713560151162165141>

Nationaliteitsontneming is geen straf

In het arrest Ghoumid e.a. t. Frankrijk oordeelde het EHRM op 26 juni 2020 dat de vervallenverklaring van de Franse nationaliteit na een veroordeling voor een terroristisch misdrijf niet in strijd is met het ne bis in idem-beginsel. Ook het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven achtte het Hof niet geschonden.

Ellen Vandennieuwenhuysen

Aan de basis van het arrest lagen de verzoeken van vijf Franse burgers met een dubbele nationaliteit. Zij werden in 2007 veroordeeld voor hun deelname aan een criminele vereniging ter voorbereiding van een terroristische daad. Hoewel zij al tussen 2009 en 2010 waren vrijgelaten, trok de eerste minister pas in 2015 hun Franse nationaliteit in, nadat Frankrijk getroffen werd door enkele aanslagen.

ENGELCRITERIA

Op basis van het ne bis in idem-beginsel mag men niet tweemaal voor dezelfde feiten worden bestraft. Voor het eerst moest het Hof zich uitspreken over de vraag of dat beginsel door een nationaliteitsontneming na een eerdere strafrechtelijke veroordeling geschonden is. Om na te gaan of de ontneming een punitieve sanctie is en dus onder het toepassingsgebied van artikel 4 Protocol 7 EVRM valt, past het Hof de drie Engel-criteria toe, zij het op een opmerkelijke wijze.

Vooreerst stelt het Hof vast dat de maatregel internrechtelijk niet als strafrechtelijk wordt beschouwd, nu die is vastgelegd in het burgerlijk wetboek en door administratieve autoriteiten wordt uitgesproken. Ten tweede meent het Hof dat de maatregel, naast zijn bestraffende aard, bedoeld is om plechtig vast te stellen dat een persoon zijn loyaliteitsband met Frankrijk heeft verbroken door bijzonder ernstige daden te plegen die de basis van de democratie ondermijnen.

Ten slotte acht het Hof dat, hoewel de maatregel een sterk signaal is en een grote impact op de identiteit van de betrokkenen heeft, de ernst van de maatregel gerelativeerd moet worden gelet op de ernst van de misdrijven. Het Hof besluit zo dat de vervallenverklaring geen punitieve sanctie is en verklaart de klacht onontvankelijk.

Die conclusie valt echter te betwisten. Het Hof aanvaardt immers dat de maatregel punitief van aard is, maar geeft voorrang aan het bijkomende doel. De ernst van de maatregel blijkt ook in het niets te vallen bij de ernst van de gepleegde feiten. Bovendien verwijst het Hof verder in het arrest naar artikel 7 EVRM, wat het beginsel 'geen straf zonder wet' inhoudt, om de verlenging van de verjaringstermijn in overeenstemming met de wet te beschouwen. Daarmee lijkt het Hof de vervallenverklaring impliciet als straf te beschouwen. De vraag rijst ten slotte wat het Hof zou oordelen als de vervallenverklaring door een strafrechter wordt uitgesproken zoals in België mogelijk is, of wanneer geen terroristisch misdrijf aan de basis van de vervallenverklaring ligt.

GEZINS- EN PRIVÉLEVEN

De verzoekers verweten Frankrijk ook een schending van hun recht op privé- en gezinsleven. De klacht omtrent het gezinsleven was echter onontvankelijk verklaard, omdat de overheid nog geen finale uitwijzingsbeslissing had genomen.

Dat het Hof de vervallenverklaring niet van invloed acht op het familieleven van de betrokkenen kan als opmerkelijk worden beschouwd. Zij kunnen nu immers als niet-Franse burgers

worden uitgewezen. Bovendien werd al een uitwijzingsprocedure gestart voor twee verzoekers en is het verblijfsrecht van alle verzoekers nu gebaseerd op ontvangstbewijzen van verblijfsaanvragen die slechts drie maanden geldig zijn. Het Hof oordeelt echter dat de garantie die zij hebben op een beroep tegen de eventuele weigering van hun verblijfsvergunning volstaat.

Overeenkomstig vaste rechtspraak acht het Hof de intrekking van de nationaliteit van invloed op het privéleven als een element van de identiteit van een persoon, wat onder de bescherming van artikel 8 EVRM valt. Het Hof gaat eerst na of er sprake was van willekeur bij de beslissing. Daarna onderzoekt het de gevolgen van de vervallenverklaring voor het privéleven van de betrokkenen.

Het Hof oordeelt dat de beslissing overeenkomstig de wet en met voldoende procedurele waarborgen werd genomen. Het Hof laat het echter wederom na te verduidelijken welke procedurele voorwaarden het noodzakelijk acht en welke bijkomstig, door louter enkele verkregen waarborgen op te sommen.

Het feit dat de overheid de procedure tot vervallenverklaring pas aanvatte na meer dan tien jaar (!) na de feiten acht het Hof niet willekeurig. Volgens het Hof volstaat die laattijdige symbolische intrekking op zich niet om de intrekking als willekeurig te beschouwen, gelet op de recente aanslagen in Frankrijk. Het Hof stelt evenwel dat in zo'n geval een strikte controle op de evenredigheid vereist is.

Over die evenredigheid klaagden de verzoekers, die allen opgroeiden in Frankrijk en van wie twee er waren geboren. Het Hof stelt vast dat de verzoekers nu als vreemdelingen kunnen worden uitgewezen, wat gevolgen zou kunnen hebben voor hun privéleven. Het zou immers kunnen leiden tot het verlies van hun baan en sociale banden en tot de scheiding met hun familieleden. Het Hof acht dat echter niet relevant aangezien die beslissing nog niet genomen werd en de verzoekers desgevallend beroep kunnen instellen. Verder haalt het Hof de ernst van terroristische misdrijven aan, waaruit blijkt dat de verzoekers weinig belang hechten aan hun banden met Frankrijk en aan de Franse waarden. Daarnaast hadden enkele verzoekers de Franse nationaliteit verworven tijdens het plegen van de daden en anderen net ervoor. Voorts merkt het Hof op dat de verzoekers niet staatloos worden. Het Hof besluit zo dat de maatregel geen disproportionele gevolgen heeft, zonder in te moeten gaan op de aansluitende verwijdering. Dat vormt echter, zij het indirect, zowel een belangrijk gevolg als doel van nationaliteitsontnemingen.

OPMERKELIJKE BOCHTEN

Gefocust op de ernst van terroristische misdrijven weigert het Hof de staten in te tomen in hun uitzonderlijke bevoegdheid tot nationaliteitsontneming. Het Hof lijkt zich daarvoor echter in enkele opmerkelijke bochten te moeten wringen. Het is afwachten of het Hof in de toekomst helderder zal redeneren over deze materie. In het hangend beroep *El Aroud e.a. t. België* heeft het Hof daar alvast de kans toe.

Ellen Vandennieuwenhuysen is doctoraatsstudente strafrecht & vreemdelingenrecht aan de Universiteit Antwerpen.

EHRM, 26 juni 2020, Ghoumid e.a. t. Frankrijk

<http://echr.coe.int>